

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI

Əlyazması hüququnda

DEVID MITÇEL ÜSLUBUNUN SƏCİYYƏVİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

İxtisas: 5718.01 – Dünya ədəbiyyatı (ingilisdilli ədəbiyyat)

Elm sahəsi: Filologiya

İddiaçı: **Aytən Əhəd qızı Baxşəliyeva**

Fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi
almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın

AVTOREFERATI

Bakı – 2024

Dissertasiya işi Bakı Slavyan Universitetinin Ədəbiyyat nəzəriyyəsi və dünya ədəbiyyatı kafedrasında yerinə yetirilmişdir.

Elmi rəhbər: filologiya elmləri doktoru, professor
Nailə Məmmədhüseyn qızı Sadıqova

Rəsmi opponentlər: filologiya elmləri doktoru, dosent
Həmidə Əhməd qızı Əliyeva

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Leyli Əliheydər qızı Əliyeva

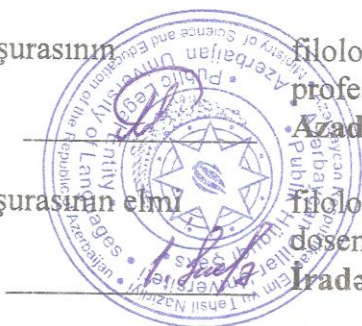
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Əzizə Qurban qızı Məmmədova

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının Azərbaycan Dillər Universiteti nəzdində fəaliyyət göstərən ED 2.12 Dissertasiya şurası.

Dissertasiya şurasının sədri: filologiya elmləri doktoru, professor
Azad Yəhya oğlu Məmmədov

Dissertasiya şurasının elmi katibi: filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
İradə Nadir qızı Sərdarova

Elmi seminarın sədri: filologiya elmləri doktoru, professor
Şahin Həmid oğlu Xəlilli

İŞİN ÜMUMİ SƏCİYYƏSİ

Mövzunun aktuallığı və işlənmə dərəcəsi. Çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı üçün ingilis ədəbiyyatının gənc qələm sahiblərindən biri Devid Mitçel (David Mitchell, 1969-) yaradıcılığının tədqiqi mühüm əhəmiyyət və aktuallıq kəsb edir. Ədibin təhkiyəsinin ən fərqli aspektlərinin elmi araşdırılması həm ingilis identikliyinə dərk, həm müasir ədəbi prosesin əsas cərəyanının müəyyənəşdirilməsi, həm də multikultural dialoq formatında ədəbi əlaqələrin yeni keyfiyyət mərhələsinə gətirilməsi baxımından da xüsusi əhəmiyyəti ilə diqqət çəkir.

Ədibin yaradıcılığının araşdırılmasının milli ədəbiyyatşünaslığımız üçün ayrıca tədqiqat predmetinə çevirən cəhətlər sırasında həm də onun yaradıcılığında Azərbaycanın yaxın qonşusu olan Rusiyanın milli identikliyi məsələsinin ədəbi təhlil formatında dəyərləndirilməsinə də diqqət yetirilir. Eləcə də Devid Mitçel əsərlərində bilavasitə Azərbaycanın mənfur qonşusu Ermənistan Respublikasının ərazisində baş verən və azərbaycanlıların 1947-1948-ci illərdə reallaşdırılmış kütləvi zorakı deportasiyası ilə bağlı faktların da yer alması onun yaradıcılığının tədqiqini aktuallaşdırır.

Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında insan və dünya məsələləri yeni metodoloji yanaşma şəraitində xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu baxımdan Devid Mitçelə müraciət etməyimizin əsas səbəblərindən biri onun Okinava, Monqolustan, Yaponiyadan tutmuş bütün dünyada məşhur olan 1999-cu ildə Britaniyanın “Ən yaxşı kitab” mükafatına layiq görülmüş “Ədəbi kabus” romanı olmuşdur. İkinci səbəb isə 2003-cü ildə “Ən yaxşı cavan nəsir” adına layiq görülməsi, 2007-ci ildə “The Times” qəzetinin apardığı tədqiqatlara əsasən dünyanın 100 ən nüfuzlu yazıçıları siyahısına daxil olması ilə şərtlənir. Tədqiqat işində Devid Mitçelin “Xarakterin inkişafı”, “Yanvar adamı”, “Nəhəng siçovul”, “Daxili iş”, “Dinomənt” adlı hekayələri, eləcə də ingilis ədəbiyyatında xüsusi yeri ilə seçilən “Ədəbi kabus”, “Buludlu atlas”, “Qara qu quşunun otlağı” kimi məşhur romanlarının ideya-mövzu xüsusiyyətləri tədqiq-təhlil müstəvisinə gətirilmişdir. Onun yaradıcılığının araşdırılmasına ona görə elmi ehtiyac vardır ki, ədibin əsərlərini tədqiq etməklə XX əsrin

sonu XXI əsrin əvvəlində ingilis ədəbiyyatının müəyyən mərhələsini araşdırmış oluruq. Belə ki, Devid Mitçelin dövrün zəruri ehtiyaclarından doğan hekayələri, romanları zamanənin reallığını əyani olaraq göstərən ən maraqlı əsərləri sırasındadır.

Ədibin yaradıcılığını araşdırmağın aktuallığını şərtləndirən bir nüansı da nəzərə çarpdırmaq. Öz dövrünün, yəni müasirlərinin çoxundan fərqli olaraq Devid Mitçelin həyat və gerçəkliyə, dünyada baş alıb gedən ən müxtəlif proseslərə münasibəti onun yazı metodunu da fərqləndirir. Belə ki, ədib əsərlərində yalnız hadisələri deyil, eləcə də onların perspektivlərini təsvir edir, bu yazı üslubu yeni və orijinaldır. Fikrimizcə, bu mətnlərin araşdırılması vacibdir və indiki dövrdə nəsr ənənələrini anlamaq baxımından perspektivlidir. Onun nasir kimi başqa bir özəlliyi də vardır – belə ki, o, texnardır, istənilən mətnə janrlarla yaxşı mənada oynaya bilər. Bütün bunlar isə bir roman mətnində triller, elmi fantastika və sair bu kimi janrların yalnız bir diskursa sığınması, XXI əsr nəsrinin poetik xüsusiyyətləri baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Devid Mitçel digər məşhur həmkarları ilə müqayisədə yetərincə gəncdir və məşhurluğun zirvəsinə yalnız XXI əsrin əvvəlində qədəm qoymuşdur. Bu mənada onun əsərlərinin tədqiq dövrü də yalnız son iki onilliyi əhatə edir. Onun yaradıcılığının həm vətəni – Böyük Britaniyada, həm ömrünün böyük hissəsini keçirdiyi, əsərlərində geniş yer verdiyi Yaponiyada, həm digər Avropa ölkələrində, Avstraliya və Amerikada, həm də postsovet məkanında yetərincə araşdırma marağına səbəb olduğunu söyləyə bilərik. Təəssüf ki, ədibin yaradıcılığının qeyd etdiyimiz araşdırma coğrafiyasında Azərbaycan yer almır və bu məqamın özü də təqdim olunan dissertasiya işinin mühüm aktuallığını bir daha əyani şəkildə sübut edir. Ədibin yaradıcılığı ingilis, fransız, italyan, rus ədəbiyyatşünaslığında müəyyən qədər tədqiq olunsada, Azərbaycan ədəbi-nəzəri fikrində bir qədər diqqətdən kənarda qalmışdır. Olduqca geniş tədqiqatın mövzusu olan bu problem, şübhəsiz, bir dissertasiya işinin çərçivəsinə sığışa bilməsə də, təqdim edilən elmi araşdırma bu sahədə yazılan ilk konkret və sistemli iş hesab oluna bilər. Barnett D., Beaumont A., Beqley A., Berqqren L., Bredberi U., Braun K., Byatt A.S., Kullell Kano A, Dillan S., Feym K., Hrubs M., Lesser C.,

MəkUilliams R., Miller B.K. və bir çoxları Devid Mitçel yaradıcılığını araşdırmışdır.

Tədqiqatın obyekti və predmeti. Tədqiqatın əsas obyekti Devid Mitçel yaradıcılığıdır. Tədqiqatın predmeti kimi isə ədibin yaradıcılığının özəyini təşkil edən qısa hekayələrinin, romanlarının təhlili müstəvisində, epizodik təsvir strategiyası, struktur, üslub, ideya-mövzu xüsusiyyətlərinin üzə çıxarılması götürülmüşdür.

Tədqiqatın məqsəd və vəzifələri. Dissertasiyada əsas məqsəd Devid Mitçelin yaradıcılığını XX əsrin sonu və XXI əsrin əvvəli İngilis ədəbiyyatı kontekstində araşdırmaqdan və yazdığı hekayə və romanlar əsasında onun İngilis ədəbiyyatına verdiyi töhfələr, bədii metodunun özünəməxsus xüsusiyyətlərinin üzə çıxarılmasından, ədibin İngilis ədəbiyyatında mövqeyini elmi-nəzəri şəkildə dəyərləndirməkdən ibarətdir. Bu məqsədə çatmaq üçün aşağıdakı vəzifələrin həyata keçirilməsini məqbul hesab edirik:

- Devid Mitçelin yazıçı identikliyi formalaşdırmış və bilavasitə onun təhkiyə üslubunda əksini tapmış bioqrafik səciyyəli faktorları araşdırmaq;

- Ədibin təhkiyə üslubunun formalaşmasında müstəsna yeri ilə seçilən faktorlar sırasında audial qavrayış həssaslığını dəyərləndirmək və yazarın təhkiyə üslubundakı təzahür xüsusiyyətlərini dəyərləndirmək;

- Devid Mitçelin təhkiyə üslubuna təsir göstərən Yaponiyaya bağlılığını dəyərləndirmək, Gündoğan ölkə tarixinin, mədəniyyətinin, ədəbiyyatının onun yaradıcılığında qoyduğu dərin izləri təsbit etmək və bu çərçivədə Devid Mitçel və Haruki Murakaminin təhkiyə üslublarının oxşar cəhətlərini müəyyənləşdirmək;

- Ədibin qısa hekayələrinin ideya-mövzu xüsusiyyətlərini təhlilə cəlb etmək;

- Devid Mitçelin romanlarında epizodik təhlil üsulunun reallaşma formatını izləmək və bu üsulun yazarın ayrı-ayrı romanlarındakı təzahür elementlərindəki oxşar və fərqli cəhətlərin aydınlığını yaratmaq;

- Ədibin yarımavtobioqrafik “Qara qu quşunun otlağı” romanı ilə Cerom Selincerin “Çovdarlıq üzərində uçurumdan qoruyan” romanının ideya-məzmun planda oxşar və fərqli cəhətlərini

müəyyənləşdirmək;

– Devid Mitçelin təhkiyə üslubunun təkrarsızlığını təmin edən əsas cəhətlərdən biri kimi onun əsərlərindəki janr sərbəstliyi və narativ formatının, dil-üslub reallığının polifonikliyi dəyərləndirmək;

– Ədibin romanlarının mövzusu, struktur, üslub, ideya xüsusiyyətlərini təyin etmək;

– Devid Mitçelin “yaradıcı kainat”ında özü-özünə istinad (avtoreferenslik) və intertekstuallıq məqamlarını təhlil etmək və s.

Tədqiqat metodları. Tədqiqat işində təsviri, bioqrafik və müqayisəli-tarixi metodlardan istifadə edilmişdir.

Müdafiəyə çıxarılan əsas müddəalar:

1. XX əsrin sonu və XXI əsrin əvvəlində Devid Mitçel roman, qısa hekayələr müəllifi kimi dram, elmi fantastika janrından bəhrələnmişdir;

2. Onun yaradıcılığında hekayə janrının xüsusi yer tutduğu vurğulanmış və “Xarakter inkişafı”, “Yanvar adamı”, “Nəhəng siçovul”, “Daxili iş”, “Dinomənt” kimi hekayələri ideya-mövzu baxımından təhlilə cəlb olunaraq çağdaş dövrün sosial mənəvi məsələlərinə toxunulmuşdur;

3. Ədibin “Ədəbi kabus” romanı epizodlarla təsvir edilərək təhkiyə quruluşu vasitəsilə metafiksiya, refleksivlik, intertekstuallıq anlayışları arasındakı əlaqə prizmasından təhlilə cəlb olunmuş və müəllifin intertekstuallıq yolu ilə həqiqəti sorğuladığı müəyyənləşdirilmişdir. Tematik səviyyədə özünü göstərən metafiksiya ideologiya, din və səyahət motivlərində əksini tapmışdır;

4. “Buludlu atlas” romanı narratoloji baxımdan təhlil edilmiş, onun narativ təhkiyə iyerarxiyası və yerləşmə quruluşu araşdırılmış, romanda təsvir olunan personajların müəllif ideologiyasını ötürdüyü təyin olunmuşdur. Tematik baxımdan bir-birinə bağlanan hekayələrdə təsvir edilən personajların bir ruhun reinkarnasiyaları olduğu müəyyənləşdirilmişdir;

5. Yarımavtobioqrafik əsər olan “Qara qu quşunun otlağı” romanında protaqonistin daxili aləminin inikası əks olunmuşdur;

6. Devid Mitçelin yaradıcılığına Yaponiyada keçirdiyi illər, yapon tarixi, mədəniyyəti və ədəbiyyatı ilə yaxından tanışlıq mühüm təsir göstərmişdir;

7. Uşaqlıqdan əziyyət çəkdiyi nitq qüsuru Devid Mitçelin psixotravması kimi fərqli formatlı roman, hekayə, esselərində əksini tapan gestalta çevrilməklə onun audial qavrayışının itilənməsinə yol açmışdır. Nəticədə ədibin təhkiyə üslubunun təkrarsızlığını təmin edən əsas cəhətlərdən biri dil-üslub polifonikliyi, habelə aksent həssaslığı formalaşmışdır.

Tədqiqatın elmi yeniliyi. Devid Mitçel yaradıcılığının araşdırılması və əsərlərinin tədqiqi XX əsrin sonu və XXI əsrin əvvəlində ədəbiyyatın mühüm mərhələsinin öyrənilməsində yeni addım hesab edilə bilər. Onun hekayələri müasir dövrlə səsləşir. Dissertasiya işi çərçivəsində, Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı üçün ilk dəfə janr snobizmi, polimpest yazı üslubu, habelə audial qavrayış itiliyinin yaradıcı identikliyə təsiri kimi nəzəri problemlərin sistemli araşdırılmasına da yer verilmişdir ki, bu da tədqiqatının elmi dəyəri və yeniliyinin sadəcə Devid Mitçel yaradıcılığının sistemli təhlilini təklif edən ilk dissertasiya kimi deyil, eləcə də bir sıra nəzəri məsələləri ilk olaraq, müzakirə edən araşdırma kimi dəyərləndirilə bilər.

Tədqiqatın nəzəri və praktiki əhəmiyyəti: Təqdim olunan dissertasiyada XX əsrin sonu XXI əsrin əvvəli ingilis ədəbiyyatında roman janrında yazan yazıçıların yaradıcılığına nəzər salınmış, xüsusilə Devid Mitçelin yaradıcılığı tədqiq olunmuşdur. Yazıcının əsasən qısa hekayələrinə, romanlarına dair nəzəri materiallar ümumiləşdirilərək onların süjet xətti, kompozisiyası, obrazlar sistemi, ideya-mövzu, dil, struktur, üslub xüsusiyyətləri barəsində təhlil verilmişdir. Bu baxımdan tədqiqat XX əsrin sonu XXI əsrin əvvəli Qərb ədəbiyyatı tarixi fənlərinin tədrisində, eləcə də İngilis ədəbiyyatının tarixi kursunda dərs vəsaiti kimi tələbələr və aspirantlar üçün praktik dəyər kəsb edə bilər.

Aprobasiyası və tətbiqi. Tədqiqatın başlıca müddəaları və yekun nəticələri dissertantın 9 məqaləsində, habelə Respublika və Beynəlxalq konfranslardakı 5 məruzəsinin tezislərində əksini tapmışdır. Dissertasiya işinin tətbiqinə gəlincə, araşdırma bazasında əldə olunan elmi nəticə və ümumiləşdirmələr tədqiqatın praktik əhəmiyyətinin açıqlandığı istiqamətlər üzrə tətbiq edilə bilər.

Dissertasiya işinin yerinə yetirildiyi təşkilatın adı. Tədqiqat işi Bakı Slavyan Universitetinin Ədəbiyyat nəzəriyyəsi və dünya ədəbiyyatı kafedrasında yerinə yetirilmişdir.

Dissertasiyanın struktur bölmələrinin ayrılıqda həcmi qeyd olunmaqla dissertasiyanın işarə ilə ümumi həcmi. Dissertasiya işi giriş, üç fəsil, nəticə və istifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısından ibarətdir. Dissertasiyanın Giriş hissəsi – 7 səhifə, 13652 işarə, I fəsil – 34 səhifə, 64883 işarə, II fəsil – 37 səhifə, 72748 işarə, III fəsil – 47 səhifə, 96025 işarə, nəticə – 5 səhifə, 9192 işarə, dissertasiyanın ümumi həcmi istifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısı istisna olmaqla, 256500 işarədir.

İŞİN ƏSAS MƏZMUNU

“Giriş”də mövzunun aktuallığı və işlənmə dərəcəsi, dissertasiyanın elmi yeniliyi, tədqiqat metodları, obyekt və predmeti, məqsəd və vəzifələri, nəzəri və praktiki əhəmiyyəti, aprobasiyası, strukturu AAK-ın tələblərinə uyğun şəkildə göstərilmişdir.

“Devid Mitçelin yaradıcı kimliyi” adlı birinci fəsil dörd paraqraftan ibarətdir. Birinci paraqraf **“Devid Mitçelin təhkiyəsinin təkrarsız üslubi özəllikləri və “janr snobizmi” polemikası”** adlanır. Bu paraqrafta ədibin təhkiyəsinin təkrarsız üslubi xüsusiyyətləri və “janr snobizmi”, təhkiyəsinin təkrarsız üslubi özəlliklərindən biri olan yaradıcılıq kainatı təhlilə cəlb olunmuşdur.

Devid Mitçelin təhkiyə formatının qeyri-standartlığı, onun fərdi narrativ üslubunun təkrarsızlığı mürəkkəb şəxsiyyət formalaşması mərhələləri ilə dünya, xüsusilə ingilis ədəbiyyatı dühalarının yaradıcılığına dərinləndirən bələdlik bazasında yaranan idiostil özəllikləri ilə şərtlənir.

Ədib ədəbiyyat aludəçisi kimi, eləcə də dərin mədəniyyət bilicisi kimi, oxucusu ilə müəyyən kodlarla, allüziyalar, intertekstemlərlə mükəllimə qurur.

Onun təhkiyəsinin ən maraqlı məziyyətlərindən biri də janr çoxrəngliliyidir, yəni əslində, heç bir janra aid olmayan və özündə ən fərqli janrların struktur elementlərini, təhkiyə formatının detallarını ehtiva edən mürəkkəb, təkrarsız narrativ formatıdır.

İstənilən növ janr snobizminə (*Genre snobbery*) qarşı çıxan Devid Mitçel bu problem ətrafındakı müzakirələrin onun üçün darıxdırıcı olduğunu etiraf etməklə yanaşı, dolayısı ilə vacib olan məqamın əsərin ədəbi missiyasının öhdəsindən nə dərəcədə gəldiyinin daha vacib olması mesajını vermişdir. Bu mənada ədibin yanaşması özünün daha yaşlı nəslin dahi həmkarı Ursula K.Le Quinlə səsləşir.

Kazuo İşıqurunun “Dəfn olunmuş nəhəng” (“The Buried Giant”) əsərini fentezi janrının ən parlaq nümayəndəsi kimi dəyərləndirən Devid Mitçelə görə, fentezi və ənənəvi bədii təhkiyə formatının uğurlu qarışığı aşkar boş realizmdən (*frank blank realism*) daha çox şeylərə nail ola bilər.

Ədibin əsərlərində müəyyən obrazların ortaqlığı, süjet xətlərinin kəsişməsi sayəsində əldə olunan vahidləşmiş matrisa, bir növ, yığılmış pəzl effekti verən xüsusi növ polifonik təhkiyə formatını ortaya qoyur. Rus alimi M.M.Baxtin qeyd edir ki: “*İstənilən bədii əsər üçün çoxsəslilik, yəni polifoniklik səciyyəvidir*”¹. Alimə görə, əslində, yaradıcı səs istənilən halda və istənilən əsərdə yalnız ikinci səs olaraq ortaya çıxır.

“9 sayılı yuxu” (“Number 9 Dream”, 2001), Devid Mitçelin ikinci romanıdır. Hadisələri Yaponiyada baş verən roman 19 yaşlı Eyji Miyakenin heç vaxt görmədiyi atasını axtarmasından bəhs edir. Romanda hər fəsilə eklektik hekayələrdən istifadə olunur. Əksər tənqidçilər “9 sayılı yuxu” romanının Haruki Murakaminin, xüsusilə “Norveç meşəsi” adlı uydurma romanından qaynaqlandığını qeyd etmişlər.

“Yakob de Zutanın min payızı” romanı XVIII əsrin sonlarında Sakoku kimi tanınan yapon tarixi dövründə Hollandiyanın Yaponiya ilə ticarət güzəşti mövzusu əsasında yazılmış tarixi romandır.

“Sümük saatlar” demək olar ki, Devid Mitçelin bütün yaradıcılığının toplusudur. Bu hissələr Qreyvsenddən görünməz göz və yarı psixik xislətli gənc qadın Holi Sayksın xarakteri və iki dəstə, başqalarını öldürməkdən özlərinin ölməzliyini qazanan Ankerlərlə reinkarnasiya bacarığına malik Horoloqlar arasındakı müharibə ilə

---

¹ Бахтин, М.М. Эстетика словесного творчества / М.М. Бахтин. – М.: Искусство, – 1979. – 424 с.

sıx əlaqəlidir. Kitabın sərlövhəsi, qocalmış bədəninə görə ölümə məhkum olan normal insanlar üçün istifadə edilən ölməz simvolların alçaldıcı ifadəsinə işarə edir. Kitab Holinin həyatının müxtəlif dövrlərinə aid yazılmış altı hekayədən ibarətdir.

“Utopiya xiyabanı” romanı 1967-ci ildə Londonun Soho şəhərində yaradılan uydurma rok qrupu “Utopiya xiyabanı”nı təsvir edir. Onlar Kanadalı menecer Levon Frənkland tərəfindən psixodelik-folk-rok superqrupu kimi yığılmışdır. Hər fəslin adı bir mahnının adıdır və qrupun üzvlərindən birinə yönəldilmişdir.

Ədəbiyyatşünas Nailə Sadıqova yazır ki: *“Heç bir utopiya sosial həyatda mövcud olan eybəcərliklərin və çatışmazlıqların tənqidini verməklə kifayətlənmir; çağdaş cəmiyyətdə bu və ya digər xüsusiyyət və keyfiyyətlərin çatışmazlığının tənqidi əsasında formalaşan utopist konsepsiya labüd şəkildə bir qayda olaraq cəmiyyətin mövcud quruluşundan və insanlararası münasibətlərin mövcud ab-havasından, əxlaqın, mənəviyyatın durumundan radikal şəkildə imtina edərək onların əvəzinə yaradılması nəzərdə tutulan ideal cəmiyyətin modelini təklif edir”*². Bu mühakiməni Devid Mitçelin “Utopiya xiyabanı” əsərində əyaniliklə izləmək mümkündür.

“Ədəbi kabus” (“Ghostwritten”, 1999) əsərində hadisələr əsasən Şərqi Asiyada, habelə Rusiya, İngiltərə, Amerika və İrlandiyada vəqə olur. Romanda epizodik təsvirə xüsusi yer ayrılır və hər bir fəsil fərqli hekayələri, obrazları təsvir edir. “Ədəbi kabus” romanının əsas mövzusunı Şərqi Asiya mədəniyyəti, mövhumat və real hadisələr təşkil edir. Romanda eləcə də müxtəlif əsərlərdən istinadlar verilir. Xüsusilə Yunq Çanqın “Vəhşi qu quşu”, Pol Osterin “Təsadüfi musiqi”, eləcə də Ayzek Azimovun fantastik əsərlərindən istinadlar diqqəti cəlb edir.

İkinci paraqraf *“Devid Mitçel təhkiyəsində kəkələmə gestaltının “Qara qu quşunun otlağı” yarımavtobioqrafik əsərdə inikası”* adlanır. Paraqrafda Devid Mitçel təhkiyəsində kəkələmə gestaltının “Qara qu quşunun otlağı” yarım avtobioqrafik əsərdə inikası, audial qavrayışın bədii persepsiyada ifadəsi və ya gestaltının vergiyə çevrilməsi, habelə onun yaradıcılığında akustik obrazlılıq

---

² Sadıqova, N.M. Utopiya və antiutopiya ədəbi prosesdə (ingilis ədəbiyyatı əsasında) / N.M.Sadıqova. – Bakı: Elm nəşriyyatı, – 2006. – s. 61

təhlilə cəlb edilmişdir.

Devid Mitçel 12 yanvar 1969-cu ildə Sautport şəhərində anadan olmuş, Malverndə, Vorçestersşayədə boya-başa çatmışdır. O, ingilis roman yazarı, ssenarist və innovativ hekayələr müəllifidir. O, Malverndə Kent universitetində amerikan və ingilis ədəbiyyatından dərslər demişdir. Tədris fəaliyyətindən sonra Siciliyada bir il yaşayan yazar Xirosimaya (Yaponiya) gəlir və yapon tələbələrinə ingilis dilindən dərslər deyir. Səkkiz il sonra ədib milliyyətcə yapon olan yoldaşı Keyko və 2 övladı ilə İngiltərəyə qayıdır.

Ədibin 1999-cu ildə nəşr etdirdiyi məşhur “Ədəbi kabus” əsəri Okinava, Monqolustan, Yaponiyadan tutmuş Nyu York şəhərində, geniş ərazidə yayılaraq Con Levellin Riz mükafatına layiq görülmüş və bununla yanaşı nüfuzlu yazarın adı Qardian İlk Kitab mükafatının siyahısına daxil edilmişdir. Ədib 2003-cü ildə ən yaxşı gənc nasir adına layiq görülmüş, 2007-ci ildə isə “The Times” qəzetinin apardığı tədqiqatlara əsasən dünyanın 100 ən nüfuzlu yazıçısı siyahısına daxil edilmişdir. Devid Mitçel “Etiraflar” (“Acknowledgments”), “Xarakterin inkişafı” (“Character Development”), “Yanvar adamı” (“January Man”), “Nəhəng siçovul” (“The Massive Rat”), “Sadələvhlər burada” (“Muggins Here”), “Bağban” (“The Gardener”) və s. maraqlı qısa hekayələrin müəllifi kimi yaxşı tanınır. Bu əsərlərin təhlili onların süjet xəttində, təhkiyə formatında müəllif identikliyi izləməyə imkan verir.

Devid Mitçelin uşaqlıqdan əziyyət çəkdiyi nitq qüsuru onun psixotravması kimi ən fərqli formatlı istər roman, istər hekayə, istərsə də esselərində əksini tapan gestalta çevrilir.

Ədibin 2006-cı ildə yazdığı “Qara qu quşunun otlağı” (“Black Swan Green”, 2006) romanı yarım avtobiografik, bildırıqsroman janrında qələmə aldığı əsəridir. Əsər baş qəhrəmanın xarakter dəyişikliyi son dərəcə vacib olduğunu, gənclik dövründən yetkinlik yaşınadək psixoloji və mənəvi inkişafını əks etdirir. Oxucuların sevimli romanına çevrilən roman 13 fəsildən ibarət olaraq 13 yaşlı Vusterşir əsilli Ceyson Teylor adlı oğlanın həyatının bir ilini təsvir edir. Ədibin kəkələmə qüsuru onun “Qara qu quşunun otlağı” romanında əksini tapmışdır. Roman kəkələyən 13 yaşlı oğlanın dilindən nəql edilir.

Devid Mitçel Lankəşir sahilindəki Ainsdaledə anadan olsa da, Malvern təpəliyindəki Hənli Svəndə boya-başa çatmışdır. Bu bölgə – onun dördüncü romanının, haqqında bəhs etdiyimiz “Qara qu quşunun otlağı” romanının məkanıdır. 80-ci illərin əvvəllərində, Vorçesterşayə kəndində qalan, ədəbi ambisiyaları olan ədib beş yaşına qədər bircə kəlmə kəsməmiş və yeddi yaşında kəkələməyə başlamışdır. Bu nitq qüsuru Devid Mitçeldə ağır mənəvi-psixoloji travmalara yol açsa da, hətta sağlmasına rəğmən, öz yaradıcılığı boyunca dəfələrlə onun kəkələmə mövzusunə qayıtması, bu mövzu ilə bağlı Britaniya mətbuatında esselərlə çıxış etməsi onu deməyə əsas verir ki, yazıçı üçün kəkələmə qüsuru gəşaltıdır və bu gəşaltın qapanması üçün o, özünəməxsus terapevtik metoddan istifadə etməklə oxucusu ilə bu problemi danışib çözməyə, iç dünyasını, ruhunu, emosional gərginlik keçirmiş psixoloji identikliyi rahatlamağa çalışır. Bununla da o, özünəməxsus nikbinliklə çıxış edərək, müsahibələrindən birində etiraf etdiyi kimi, bu qüsuru özünün bir növ, tale uğuruna çevirməyə müvəffəq olmuşdur.

Ədibin yaradıcılığında akustik obrazlılıq mühüm yer tutur. Onun uşaqlıq və gənclikdən əziyyət çəkdiyi gəşalt hesab etdiyi nitq qüsuru audial qavrayışının inkişafına yol açmaqla bərabər təhkiyə üslubunun təkrarsızlığını təmin edən dil-üslub polifonikliyi, habelə aksent həssaslığını formalaşdırmışdır.

“Devid Mitçelin təhkiyəsində Yaponiya – “Murakami” kölgəsi” adlı üçüncü paragrafda Devid Mitçelin yaradıcılığına Yaponiyada keçirdiyi illər, yapon tarixi, mədəniyyəti, o cümlədən ədəbiyyatı ilə yaxından tanışlığın ciddi şəkildə təsiri vurğulanmış, ədibin təhkiyə üslubuna Yaponiya bağlılığı dəyərləndirilmiş, Gündoğan ölkəsinin tarixinin, mədəniyyətinin, ədəbiyyatının onun yaradıcılığında qoyduğu dərin izləri təsbit edilmiş və bu çərçivədə Devid Mitçel və Haruki Murakami təhkiyə üsullarının oxşar cəhətləri müəyyənləşdirilmişdir.

Gəncliyinin böyük hissəsini Yaponiyada müəllimlik fəaliyyətinə həsr etmiş Devid Mitçel elə burada da yaponiyalı həmkarı Keyko Yoşida ilə ailə həyatı qurmuş, bununla da yapon mədəniyyəti ilə daimi “pərçimlənməyə”, yapon mentallığının anqlosaks mədəniyyət mühitinə dilmancı olması missiyasına, bir növ “imza atmış”dır.

Yaponiyanı çözmək, yapon mədəniyyətini dərk edib anlamaq, sirlərlə dolu ecazkar Şərq simvolları matrisasını öyrənmək marağı və həvəsi Devid Mitçeli ölkənin dörd bir yanına səfər etməyə sövq etmiş, yapon milli mədəniyyətinin autentik şəraitdə mənimsənilməsinə təşviq etmişdir. Belə etnoqrafik-antropoloji mahiyyətli məlumat bazasının toplanması ilə kifayətlənməyən ədib yapon tarixi ilə, Gündoğan ölkəsinin etnokulturoloji kimliyini əks etdirən müxtəlif xarakterli əlyazmalarla yaxından tanış olmuş, ömrünün çox illərini yapon mədəniyyətinin, ədəbiyyatının, milli mənəvi etik-əxlaqi kodekslərinin öyrənilməsinə həsr etmişdir.

Devid Mitçel yaradıcılığını araşdıran tədqiqatçılar demək olar ki, ədibin yaradıcılığının ilkin mərhələsində görkəmli yaponiyalı həmkarı Haruki Murakaminin təsir izlərinin əks olunduğunu vurğulamışlar. Hətta bəzi təhlilçilər bir qədər də irəli gedərək, onu “ingilis Murakamisi” adlandırmışlar.

“Devid Mitçelin qısa hekayələrinin ideya-mövzu xüsusiyyətləri” adlı dördüncü paragrafda ədibin qısa hekayələrinin ideya-mövzu xüsusiyyətləri təhlilə cəlb olunmuş, onun yaradıcılığında hekayə janrının əsas yer tutduğu vurğulanmış, “Xarakterin inkişafı”, “Yanvar adamı”, “Nəhəng siçovul”, “Nəyi bilmirsənsə, onu istəyirsən”, “Dinomənt” kimi hekayələri ideya-mövzu baxımından təhlil edilərək çağdaş dövrün sosial mənəvi məsələlərinə toxunulmuşdur.

“Yanvar adamı” (“January Man”, 2003) adlı hekayədə Ceyson Teylorun kəkələmə qüsuru, ətrafdakıların ona laqeyd münasibəti, onu yaşadlarının saymaması və etinasız münasibəti, valideynlərinin ona dəstək olmaması, cəmiyyətdə yer tapa bilməməsi problemi əks olunur. Bu hekayədə gərgin ailə münasibətləri, bu münasibətlərdən doğan problemlər, körpə uşağın başına gələnlər və s. kimi hadisələr cərəyan edir.

Ədibin “Nəhəng siçovul” adlı hekayəsində qısqanclıq zəminində yaranmış ailə problemi bədii əksini tapmışdır.

Devid Mitçelin “Xarakterin inkişafı” adlı hekayəsi insanın hüquqları haqqında sanki bir bəyannamədir. Bu hekayədə Baks və Tosləndin polisın öldürüldüyünün şahidi olan həkim Şaribaya işgəncələr verməsi, zabitlə həkim Şaribanın mehriban söhbəti yer

alır. Müəllif zabitin timsalında insani keyfiyyətləri və Şaribanın mərdliyini göstərərək, onun ailəsi ilə hədə-qorxu gəlməsinə rəğmən öz sözündən dönmədiyini vurğulayır, cəsarətli addımına görə onu alqışlayır. Burada müəllif Baks və Tosləndin timsalında güc qüvvələrinin qanunsuzluqları, qanuna itaət etməsini, insanlara hədə-qorxu gələrək, onları qorxudaraq hücrəyə salmasını, öldürməsini və s. özbaşınalıqları əks etdirir.

“Dinomənt” (“Denouement”, 2007) adlı hekayədə Qraham Niksonun təxəyyülündə canlandırıldığını real həyata tətbiq etmək istəyi bədii ifadəsini tapır.

Ədibin “Nəyi bilmirsənsə, onu istəyirsən” (“What you do not know you want”, 2004) adlı hekayəsi qətl hadisəsi üzrə aparılan təhqiqat məsələsinə həsr olunmuşdur.

Dissertasiyanın **“Devid Mitçel təhkiyəsində epizodik təsvir strategiyası”** adlı ikinci fəslə dörd paragrafdan ibarətdir. Birinci paragrafda **“Ədəbi kabus” romanının epizodik təsvirində global mətləblər: rus identikliyi və Ermənistandakı kütləvi ölüm detallarının alt mənalari**” təhlil edilmişdir. İkinci paragrafda **“Devid Mitçelin epizodik təsvir strategiyasında topoqrafik obrazlılıq”** təhlil müstəvisinə gətirilmişdir. Devid Mitçelin “Ədəbi kabus” romanı epizodlar vasitəsilə təhkiyə quruluşu vasitəsilə metafiksiya, refleksivlik, intertekstuallıq anlayışları arasındakı əlaqə prizmasından təhlil edilmiş, ədibin intertekstuallıq yolu ilə həqiqət sorğusu bədii əksini tapmışdır. Tematik səviyyədə özünü göstərən metafiksiya ideologiya, din və səyahət motivlərində təcəssüm olunmuşdur.

Romanın “Okinava” adlı hissəsində ədib insanın uşaq ikən başına gələn hadisələrin onun şəxsiyyətini formalaşdırdığını göstərir. Əsərdə Kobayaşinin də valideynlərinin ondan imtina, mirasdan məhrum etdiyi məlum olur.

“Tokio” başlıqlı fəsildə sevgidən, xəyanətdən, təhsilin önəmindən danışılır. Əsərdə Fuji Molto Satorunu təhsil almağa vadar edir.

“Honq Konq” sərlövhəli hekayədə sevgidən, xəyanətdən, ailə bədbəxtçiliyinin yaratdığı məhrumiyyətdən, tamahkarlıqdan, saxta yolla pul qazanmaqdan söz açılır.

“Müqəddəs dağ” adlı hissədə Çində hökm sürən kommunist ideologiyasının fəsadlarından, o dövrdə cəmiyyətdə tüğyan edən

qanunsuzluqlar, qadın zorakılığı, ailə münasibətlərinin yetərinə möhkəm olmaması, tamahkarlıq, haqsızlıqlar kimi nüanslar mənfi hal kimi qiymətləndirilir.

“Monqolustan” adlı hissə mistik hekayə janrındadır. Burada ruhun insan bədənindən digər insan bədəninə kök edərək həqiqəti öyrənmək iddiasından bəhs edilir.

Növbəti hissə “Peterburq” adlanır. “Ədəbi kabus” əsərinin bütün fəsillərində olduğu kimi birinci şəxslə əlaqələndirilən Müqəddəs Peterburq Latunski obrazını təhqiramiz münasibətdə yaşlı qadın kimi, onun kifayət qədər iyrənc, mənfur xislətli reallığını açıqlamış, onun özünə xoşbəxt, inanılmaz, ağlasığmaz gələcək ümidini, keçmiş və indiki şəraitini bədii boyalarla təqdim etmişdir. “Peterburq” adlı hekayədə ədib dostluqda vəfasızlığı, sevgiyə mənfi münasibət, tamahkarlıq, xəyanət kimi halları pisləyir.

Devid Mitçelin yaradıcılığında Azərbaycanın sərhəd qonşusu olan Rusiyanın milli identikliyi məsələsinin ədəbi təhlil formatında dəyərləndirilməsi, eləcə də ədibin əsərlərində bilavasitə Azərbaycanın digər qonşusu – Ermənistan Respublikasının ərazisində baş verən və azərbaycanlıların 1947-1948-ci illərdə reallaşdırılmış kütləvi zorakı deportasiyası ilə bağlı faktlar xüsusi yer almışdır.

Əsərdə sovet keçmişindən bəhs edərkən Devid Mitçel obrazların birinin dilindən maraqlı xatirəsini paylaşır: “*Sonra mən dövlət qulluğuna qayıdıram. Ah, bəli, 1947-ci il. Onillikdə ilk sakit ilim. Hindistandan, Misirdən gurultu səsi gəlirdi. Şərqi Avropadan pis şayiələr. Ermənistanda cəsədlərlə dolu çuxurlar tapan insanlar, Sovetlər və Nürnberq nasistləri bir-birini günahlandırır. Çörçill və Stalin Avropanı bölmüşdülər və onların sadələşməliyünün nəticələri tam təfəsilatı ilə aydınlaşırdı*”³. Həmin xatirədə yer alan hadisələrin azərbaycanlıların Ermənistandan kütləvi deportasiyası ərəfəsində baş verməsi və ədibin qəhrəmanının etiraf etdiyi kimi bir sıra müəmmalar arxasında gizlənən və günahkarları tapılmayan kütləvi qətl hallarını işarələməsi müəyyən ehtimalların dilə gətirilməsini qaçılmaz edir.

Ədib nəinki təsvir etdiyi şəhər mühitinin dili ilə obrazlarının kimliyinin gizli və sirli məqamlarını açıqlamağa müvəffəq olur,

---

³ https://royallib.com/book/Mitchell_David/ghostwritten.html

bununla yanaşı həm də, hər bir şəhərin təkrarsız xarakterini, abuhavasını böyük ustalıqla canlandıra bilir. Bu isə ilk növbədə, Devid Mitçel təhkiyəsinə daha da zənginləşdirən topoqrafik obrazlılığı ortaya çıxarır.

Ədibin “Ədəbi kabus” romanının ən maraqlı cəhətlərindən biri – burada ayrı-ayrı janrların qarışığından yaranan təkrarsız polifonik narrativ formatın təzahürü ilə bağlıdır.

Roman daxilindəki hekayələr dram, elmi fantastika, mistik hekayə, fantastika janrlarının qovuşuğunda yazılmışdır. Belə ki, əsərdə müxtəlif janrlarla yanaşı hətta ayrı-ayrı cərəyanlara rast gəlinir. Postmodernizm, magik realizm, realizm cərəyanının ünsürləri bu əsərdə qaynayıb-qarışır, bəzən də çarpazlaşır.

“Ədəbi kabus” romanına gəlincə, burada əsərin “Okinava” adlı hissəsində bir balıqçının arvadı ilə söhbəti, “Tokio” adlı hissədə isə mağazaya Tomoya ilə qızların gəlişi və qızların Satorunu ələ salması, Kojinin zəng edib Satorunu qonaq çağırması, Fuji Moltonun Satoru ilə təhsillə bağlı söhbəti, Kojinin Bambi ilə münasibətinin təsviri, “Honq Konq” hissəsində Nil Brozun Satoru ilə Tomoyanın kafedə görüşünü görüb Ketİ Forbezi xatırlaması səhnəsi postmodernizmin ünsürü olan metamətn nümunəsidir. Müqəddəs dağ məkanında qadının Müqəddəs ağacla söhbəti, dərini bölüşməsi, ürəyini ağaca açması səhnəsi isə magik realizm nümunəsi hesab edilə bilər.

“Ədəbi kabus”da metafiksiya bədii uydurma və reallıq arasındakı sərhəddin sorğulanması ilə əlaqədardır, eyni zamanda tarixi və uydurma narrativlərin, povestlərin təbiətinin uyğunlaşdırıla biləcəyi tarixşünaslığın tətbiqinə də sahib dura bilər. Fəsildə görüldüyü kimi refleksivlik mətn forması ilə əlaqədardır. Yenə də forma müxtəlif şəkildə ifadə edilə bilər: məsələn, janr və ya dil forması, intertekstuallıq, ədəbi ənənə, qanun, meyar və ya hətta müəllifin əsəri daxilində populyar mədəniyyətə, eyni zamanda digər mətnlərə istinad və ehyamlardır.

Üçüncü paraqraf **“Buludlu atlas” və “Qara qu quşunun otlağı” romanlarında epizodik təsvir strategiyası** adlanır.

“Adam Yuiinqin Sakit okean jurnalı” adlı hekayədə xeyirxahlıq, qonaqpərvərlik kimi nüanslar müsbət, tamahkarlıq isə mənfi hal kimi dəyərləndirilir.

“Zadelqemdən məktublar” adlı hissədə yazıçı Evanın timsalında sevgidə sadıqlığı müsbət hal kimi vurğulayır, Vivian Eyrsin xanımının timsalında ailə dəyərlərinin pozulmasını, Robert Frobişerin timsalında isə pula hərisliyi mənfi hal kimi qiymətləndirir.

“Yarım parçalanma dövrləri, Luiza Reyin sirli araşdırması” adlı hissədə qadın cəsarəti tədqiqat mövzudur. Dedektiv roman janrında yazılmışdır. Araşdırıcının bütün təhdidlərə rəğmən, yaxınlarını itirməsinə baxmayaraq, cəmiyyətin rifahı naminə mübarizəsindən bəhs edilir.

“Timoti Kavendişin qorxunc məhkəməsi” adlı hissədə iki qardaşın bir-birinə münasibəti, bir qardaşın digərini dar gündə qoyması, yalançı, naxələf çıxması kimi hallar bədii əksini tapır.

“Orizon – 451” adlı hekayədə təhsilin önəmindən, aciz insanların ayağa qalxıb, inqilab edərək, öz sözünü deyib, müqəddəratını həll etməsindən danışılır. Müəllif Sonmi-451-in timsalında insanlara təhsilli olmağın üstünlüklərini, azad fikirli olmağın müsbət keyfiyyət olduğunu ötürür və zülmü pisləyir.

Devid Mitçelin “Qara qu quşunun otlağı” avtobioqrafik əsərində ədibin özündə olan kəkələmə qüsuru əsərin qəhrəmanı Ceyson Teylor obrazına “köçürülmüşdür”.

Əsərin “Cəllad” adlı hissəsində Ceyson Teylor şəxsiyyətinin vacib hissəsindən, onun kəkələmə qüsuru vurğulanır. “Bridl adası” adlı fəsildə böyüyüb başa çatmaq, cinsi münasibətlər, şəxsiyyət identifikasiyası probleminə toxunulur. “Qayalıqlar” başlıqlı hissədə Folklənd müharibəsini təsvir etməklə ədib Ceyson Teylorun valideynləri arasındakı mübahisələri açıb göstərir. “Kabuslar” adlı fəsildə Ceyson Teylor artıq ətrafındakıları qiymətləndirməyi, bir sözlə yaxşını pisdən ayırmağı bacaran yeniyetmədir. “Solyarium” adlı hissədə Ceyson Teylorun istedadlı şair olması üzə çıxır və əsərlərini Eliot Bolivar təxəllüsü ilə dərc etməsi əks olunur. “Suvenirlər” fəslində Ceyson Teylor müxtəlif insanlardan hədiyyələr alır. Lakin sonradan anlayır ki, bu hədiyyələr daha az dəyərə malikdir. “Tırtıl” adlı hissədə Ceyson Teylorun ən utancaq xüsusiyyətləri, qorxaq və aciz şəxsiyyəti üzə çıxır. “Qara qu quşunun otlağı” romanında uşaqlıqdan yeniyetməliyə keçid dövrü, ailə münasibətləri, xəyanət, dostluqda sadıqlıq, cəmiyyətdə böyümək,

şəxsiyyət kimi formalaşma, cəmiyyətdə özünüdərk etmə, haqlarının müdafiəsinin vacibliyini dərk etmək kimi mövzulara toxunulmuşdur. “Qara qu quşunun otlağı” romanı avtobioqrafik, uydurma, bildunqsroman üslubunda yazılmışdır. Əsərdə postmodernizmin, sosial realizmin ünsürlərinə rast gəlinir.

“Devid Mitçel təhkiyəsində özünə istinadlar və intertekstual pərçimlənmələr” adlı dördüncü paragrafda ədibin “yaradıcı kainatında” özünə istinad (avtoreferenslik) və intertekstuallıq məqamları təhlilə cəlb olunmuşdur.

Devid Mitçel fraqmentar bədii ədəbiyyatın ustadıdır. Onun əsərini oxuyan oxucu kitabdan kitaba sıçrayan, fərqli rollarda oynayan personajları görür. Hekayələrin hər biri digərləri ilə sıx bağlıdır və əlaqəlidir. Ədibin romanları demək olar ki, həmişə oxucuya mürəkkəb quruluşlu süjet təqdim edir.

Narrativlərdə təkrarlanan personaj və ya elementlər sadəcə digər narrativlərdə də vardır. Təhkiyələr arasındakı bu əlaqələr həm də intertekstual element kimi özünü göstərir. Roman dünyası çərçivəsində oxucu digər təhkiyələrə olan istinadlarla təmin edilir. İntertekstuallığın bir səviyyəsi oxucunu bütün hekayələrin içərisində yerləşdirilə biləcəyi uydurma dünya ilə tanış edir, hər bir istinad dünyanın işlərinə olan uzaqgörənliyi təmin etmiş olur. Digər bir səviyyə intertekstuallığın elə bir növüdür ki, Devid Mitçelin bütün romanlarında iştirak edir, müşahidə edilə bilən intertekstuallığın başqa bir səviyyəsi, postmodern bədii ədəbiyyatda rast gəlinən növüdür: müasir məşhur həqiqi mədəniyyətə istinadlar. Romanda bunlar, məsələn, Satorunun “Tokio”da verdiyi caz mahnılarına istinadlardır. Bunlar ancaq təsadüfi istinadlar deyildir, bu istinadlar mədəniyyət çərçivəsi kimi xidmət edir və onlar hekayəni əhatə etdiyi mesaj və ya mövzudan, onları istifadə edən personajlardan asılı olaraq fərqlənir. Metafiksiya da tematik səviyyədə özünü göstərir. Metafiksəl mətnlər şüuru, özünüdərkçi açıq tematikləşdirmə və rəmləşdirməyə, alleqoriyalaşmaya əsaslanan açıq, narisistik mətnlərdir. “Ədəbi kabus” əsərində bunu bütün roman boyu yenidən yaranan müəyyən motivlərdə görmək olar. İdeologiya və din motivləri, eyni zamanda səyahət motivləri də söylənilənlərə misal ola bilər. Xarakterlərin bir çoxu hardasa səyahətə çıxır və tez-tez

avtomobillərdə, qatarlarda və metroda olur və ya bədəndən bədənə köçür. Devid Mitçelin səyahətlərindən sonra romanı onun Yaponiyadan İrlandiyaya qədər səyahəti əsasında yazılmışdır. Hekayə quruluşu bütünlüklə bu səyahətdən qaynaqlanaraq inkişaf edir və hekayələrin hər birinin daxilində səyahətlərdən bəhs olunur. Fərqli məkanlar roman boyu təzahür edir, personajların əksəriyyəti hekayədəki digər yerlərə ən azından bir dəfə istinad edir, bəziləri hətta bu yerlər arasında səyahət edir.

“Devid Mitçelin romanlarının ideya-bədii və üslubi xüsusiyyətləri” adlı üçüncü fəsil iki paragrafdan ibarətdir. Birinci paragraf **“Buludlu atlas” romanının mövzusu, struktur, üslub xüsusiyyətləri** adlanır. Bu paragrafda “Buludlu atlas” romanı narratoloji baxımdan təhlilə cəlb olunaraq onun narrativ təhkiyə iyerarxiyası və yerləşmə quruluşu araşdırılmış, romanda təsvir olunan personajların müəllif ideologiyasını ötürdüyü göstərilmişdir. Tematik olaraq bir-birinə bağlanan hekayələrdə təsvir edilən personajların bir ruhun reinkarnasiyaları olduğu üzə çıxarılmışdır.

Roman altı fərqli hekayədən ibarətdir və onun hər bir hissəsi fərqli üslubda yazılıb, onların hər biri fərqli zamana və məkana aiddir. Romandaxili səyahət oxucunu 19-cu əsrin ortalarında dərc edilmiş jurnaldan başlayaraq Avropada iki dünya müharibəsi arasında, 1970-ci illərdə Havay və Londonun müasir dünyasına, 21-ci əsrin elmi fantastika distopiyasına, nəticədə post-apokaliptik qəbilə dünyasında yazılmış məktublar silsiləsinə qədər aparır. Romanın mürəkkəb quruluşu oxucu təcrübəsini mürəkkəb tapmacanın həlli yolu kimi formalaşdırır. Nəql edilən hadisələr arasında qərribə labirint əlaqəsinin heyrtləndirici keyfiyyəti və narrativ təhkiyə birliyi “Buludlu atlas” romanını XXI əsrin ən qəliz narrativ texnikaya malik bədii mətnə çevirmişdir.

“Yarım parçalanma dövrləri”ndən başqa demək olar ki, hər bir narrativ, intradiegetik, homodiegetik povestdir, buna görə də fərqli səslərlə nağıl edilir, narratorun xarakterinə və məkan-zaman baxımından fərqli üslublardan istifadə olunur. “Buludlu atlas” romanında yalnız fəvqəltəbii dünyagörüş, şüuru və dili birləşdirən və onlardan irəli gələn, köklənən bir həqiqət vardır, personajların müstəqil baxışları yoxdur, bunlar yalnız müəllif ideologiyasını

ötürmək üçün mövcuddur.

XX əsrin rus filosofu, incəsənət nəzəriyyəçisi və ədəbiyyat tənqidçisi M.M.Baxtinin fikrincə, roman diskursun özünəməxsus dialoq keyfiyyətlərini əks etdirməlidir, bir çox fərqli dilləri və perspektivləri özündə cəmləşdirməlidir: Belə ki, görkəmli nəzəriyyəçi alimə görə, roman Qaliley dilinin qavranılmasının ifadəsidir, vahid və unitar dilin mütləqliyini inkar edir, yəni öz dilini ideoloji aləmin yeganə şifahi və semantik mərkəzi kimi tanımaqdan imtina edir.⁴

Alim onu da qeyd edir ki, roman diskursiv gerçəkliyə sadıq olmağı hədəfləyirsə, onu yalnız müəllifin səsi ilə tutmaq lazım deyil, hər biri öz dünyası və dili olan müstəqil səslərin çoxluğundan istifadə etməlidir. “Buludlu atlas” romanı polifoniyanın gözəl nümunəsidir.

Tədqiqatçı S.Sorlinin də qeyd etdiyi kimi, Devid Mitçel təhkiyəsinin üslubu mahiyyəti etibarlı ilə Oldos Leonor Haxslinin, Yevgeni Zamyatinin, Corc Oruelin, Ressel Konuel Hobanın əsərlərində yer alan və onların sayəsində müasir oxucuya tanış, təəccüblü olmayan yazı üslubunda – palimpsest mahiyyətli təhkiyə strukturlaşmasında qəlibləşmişdir. Ədibin “Buludlu atlas” romanında nümayiş etdirdiyi və ümumilikdə, onun yaradıcılığı üçün səciyyəvi olan təhkiyə formatı ilə bağlı dilə gətirdiyi metafora (palimpsest) heç də təsadüfən seçilməmişdir.⁵ Belə ki, S.Sorlinin etiraf etdiyi kimi, o, burada müasir narratologiya bənirlərindən sayılan görkəmli fransız ədəbiyyatşünası Jerar Jennetin eyni adlı əsərində ortaya atılmış palimpsest nəzəriyyəsinə ilhamlanaraq müəyyən paralellər aparmışdır. “Buludlu atlas” romanının təhkiyə xüsusiyyətlərinə nəzərən onu söyləmək olar ki, əsərin bütövlükdə metakainatını yaradan ayrı-ayrı hekayələrdə yer alan əlyazmaların, gündəliklərin, ssenari materialının, qeydlərin digər hekayə kontekstlərindən fərqli kontekstdə üzə çıxması və həmin mətnlərin yeni interpretasiyada fərqli missiya ilə yüklənməsi, məhz narrativ üslubun parlaq

---

⁴ Bakhtin, M.M. The Dialogic Imagination. Four Essays / M.M.Bakhtin. – USA: University of Texas Press, – 1981. – 444 p.

⁵ Sorlin, S.A. Linguistic Approach to David Mitchell’s Science-fiction Stories in Cloud Atlas: [Electronic resource] // A Journal of English and American Studies, – 2008. 37 – p.75-89. URL: <https://www.researchgate.net> / publication / 295562333 A Linguistic Approach to David Mitchell’s Science-fiction Stories in Cloud Atlas

nümunəsi kimi dəyərləndirilə bilər.

“Qara qu quşunun otlağı” romanında insanın mənəvi aləminin inikası” adlı ikinci paragrafda romanın baş qəhrəmanının daxili aləminin inikası, bu romanla Cerom Selincerin “Çovdarlıqda uçurumdan qoruyan” romanının ideya-məzmun paralelliyi və fərqlilikləri, romanın təhkiyə formatı və idiostil elementləri təhlilə cəlb olunmuşdur.

Roman 13 yaşındakı Ceyson Teylorun həyatındakı bir ilin şərhini verir. Romanın hər fəslə bir ilin hadisələrinin - 1982-ci ilin yanvarından 1983-cü ilin yanvar ayına qədər xronoloji ardıcılıqla təsvirini özündə təcəssüm etdirir. Müəllifin istifadə etdiyi təhkiyə metodu yetkinlik dövrünün təsvirinə uyğundur. Fəsillər arasındakı əlaqə müəllifin niyyəti ilə təmin edilir. Fəsillərin hər birinin başlığı Ceyson Teylorun həyatındakı əhəmiyyətli bir epizodla əlaqələnir, hər dəfə onun həyatının və şəxsiyyətinin yeni tərəfini aşkar edərək ortaya qoyulur. Bütün başlıqlar metaforik mənaya malikdir.

Yeniyetmə narrator ənənəsi hər iki romanda həm “Qara qu quşunun otlağı” romanında, həm də Cerom Selincerin “Çovdarlıqda uçurumdan qoruyan” romanında öz əksini tapmışdır. Devid Mitçelin romanı tamamilə müstəqil əsər olmaqla, özəl təhkiyə formatında təqdim edilir və ədibin təxəyyülünün məhsulu olan süjet xətti əsasında qlobal mesajın oxucuya ünvanlanmasını təmin edir. Bu əsər müasir gənc oxucu üçün aktual olmaqla yanaşı özünün tarixi-sosial şərtlənməsi baxımından, təsvir edilən reallıqların müasir oxucunun gündəlik həyatı ilə az, ya çox dərəcədə səslənməsindən dolayı XXI əsr auditoriyasına daha yaxındır.

Əsərə unikallıq gətirən məqam Devid Mitçel təhkiyəsinin güclü arsenallarından sayılan dil-üslub seçkinliyi, fərqliliyi və təkrarsızlığıdır.

Hər iki roman böyümək, cinsi münasibətlər, ailə əlaqələri və şəxsiyyət identifikasiyası problemlərindən bəhs edir.

Romanın əsas mövzusu Ceyson Teylorun daxili məni, yəni həssas, ağıllı, olduqca utancaq oğlan olması və xarici məni – soyuq çevrədə qəbul olunmağa cəhd göstərməsi, digər oğlan uşaqlarının isə qəddar, kobud rəftarında həvəssiz iştirak etmək istəyi arasındakı münaqişə zəminində üzə çıxır. Ceyson Teylorun 13 yaşının olması

əhəmiyyət kəsb edir. O, artıq uzun müddət uşaq olmayacağı, hələ kifayət qədər yetkin olmadığı bir dövrdədir, yəni uşaqlıqdan yeniyetməliyə keçid dövründədir. Roman Ceyson Teylorun özünü qəbul etməyin, dərk etməyin və fikirlərini, hüquqlarını müdafiə etməyin vacibliyini anlaması ilə başa çatır. “Qara qu quşunun otlağı” romanının strukturu perspektiv təhkiyənin perseptiv, ideoloji, məkan, xronoloji və linqvistik-dil aspekti nöqtəyi nəzərindən təhlil olunmuşdur. Perseptiv, qavranılan perspektiv təhkiyə çox hallarda məkan baxımından üst-üstə düşür. Təhlil olunan romanın əsas xarakterik xüsusiyyəti hər şeyin, insanlar, təbiət və hadisələrin baş qəhrəman, protaqonist Ceyson Teylorun baxış nəzər nöqtəsindən təsvir edilməsidir. Dünya onun gözü ilə qəbul edilir və müəllif Ceyson Teylorun ideoloji mövqeyi və emosional vəziyyətinə görə faktları seçib təqdim edir.

Dissertasiyanın yekunu olaraq aşağıdakı **nəticələr** əldə edilmişdir:

1. Devid Mitçel roman, qısa hekayələr, libretto müəllifi kimi dram, detektiv, elmi fantastika janrından bəhrələnmişdir. Postmodernist yaradıcılıq prinsiplərindən çıxış edən ədibin əsərlərində müxtəlif cərəyanların elementləri fərqli variasiyalarda təqdim edilmişdir. Bu kontekstdə belə bir qənaət hasil olunmuşdur ki, ədibin üslubu əslində zamanın üslubudur, yəni XXI əsrin əvvəllərindən formalaşmağa başlayan və üslubun “Ədəbi kabus” romanında müəyyən dərəcədə ifadə olunan “epizodik təsvir” komponenti zamanla onun digər əsərlərində dolğunlaşmışdır;

2. Devid Mitçelin hekayələrində gərgin ailə münasibətləri, bu münasibətlərdən doğan problemlər, oğurluq, qısqanlıq, güc qüvvələrinin tutduğu vəzifədən istifadəsi, qanunsuzluq, bir sözlə çağdaş dövrün əsas sosial mənəvi məsələlərinə toxunulmuşdur. Bütün bu məsələlərə şübhəsiz ki, dövrün digər nasirləri də toxunub, lakin Devid Mitçelin yanaşması başqa, fərqli səciyyə daşıyır, bu yanaşma kontekstində adı çəkilən neqativ cəhətlərin dərinliyi, insanın vicdanı, təbii keyfiyyətləri ilə əlaqəsi müəyyənləşdirilmişdir;

3. Postmodernizmin, magik realizm və realizm cərəyanının ünsürlərini özündə ehtiva edən, dram, elmi fantastika, mistik hekayə, fantastika janrlarının çulğalaşması nəticəsində ərsəyə gələn Devid

Mitçelin “Ədəbi kabus” romanında insanın uşaq ikən yaşadığı, başına gələn hadisələrin onun şəxsiyyətini formalaşdırması, xeyirlə şərin mübarizəsində xeyirin şəər üzərində qələbəsi, sevgi, xəyanət, təhsilin önəmi, ailə bədbəxtçiliyinin nəticələri, tamahkarlıq, saxtakarlıq, kommunist ideologiyasının fəsadları, qadın zorakılığı, haqsızlıq, ruhun daim mövcudluğu, dostluqda vəfasızlıq, qadın müdrikliyi, qadın sədaqəti əks olunmuşdur;

4. Dram, elmi fantastika, sirli triller, dedektiv, mistik şüur, epik rəvayət, hekayə janrlarının vəhdəti nəticəsində ərsəyə gələn, komik, epistolyar üslubda və məktub, müsahibə formasında qələmə alınan “Buludlu atlas” romanında xeyirxahlıq, qonaqpərvərlik, sevgidə sadıqlıq, qadın cəsarəti, təhsilin önəmi, aciz insanların inqilab edərək öz müqəddəratını həll etməsi, gələcəyə ümidlə baxması, planlar quraraq nailiyyətləri əldə etməsi kimi müsbət nüanslar, eləcə də tamahkarlıq, qadın pozğunluğu, pula hərislik, ailə dəyərlərinin pozulması, iki qardaşın bir-birinə münasibəti, dar gündə qoyması, yalançı, naxələf çıxması, düşüncə zəifliyi, cahillik kimi mənfi nüanslar əksini tapıb. Bu romanla Devid Mitçel bir daha dolğun şəkildə sübut etdi ki, hansı mövqedə olursa-olsun insanı yalnız bütün tərəfləri ilə əks etdirdikdə onun əsl simasını üzə çıxarmaq olar. Elmi fantastika, sirli triller, dedektiv, mistik şüur, epik rəvayət, hekayə janrlarının çulğalaşması bədii mətni göy qübbəsi kimi sirlər aləminə çevirir. Bu mətnlərdə fiktivlik, belə demək olarsa, anormal həddədir, yəni məhz bu janrların qarışması nəticəsində ədib elə bir məkan yaradır ki, orada həqiqətin “doğuluşunu” gözləyə bilirik;

5. Avtobioqrafik, bildunqsroman janrında yazılan, postmodernizm və sosial realizmin ünsürlərinə rast gəlinən “Qara qu quşunun otlağı” romanında uşaqlıqdan yeniyetməliyə keçid dövrü, ailə münasibətləri, xəyanət, dostluqda sadıqlıq, cəmiyyətdə böyüməyin, şəxsiyyət kimi formalaşmağın, cəmiyyətdə özünü dərk etməyin, fikirlərini, haqlarını müdafiə etməyin vacibliyi, cinsi münasibətlər, şəxsiyyət identifikasiyası kimi başlıca nüanslar əks olunmuşdur. Romanda humanitar fikrin bütün sahələrinə – tarixi, ictimai, siyasi münasibətlərin aktual məsələləri və cəmiyyətin üz-üzə gəldiyi problemlərin sintetik vəhdət kontekstində bədii əksi təhlilə gətirilərək müxtəlif incəsənət sahələrini bir araya gətirmək cəhdinin

ədibə xas cəhət olduğu vurğulanır;

6. “Ədəbi kabus” romanında əsərin təhkiyə quruluşu ilə metafiksiya, refleksivlik, intertekstuallıq anlayışları arasındakı əlaqənin təhlili əsasında söyləmək olar ki, roman dünyası çərçivəsində oxucu digər təhkiyələrə olan istinadlarla təmin edilmişdir. Romanda iştirak edən personaj digər romanlarda da görünür və ya əksinə, digər romanlardakı personajlar bu romanda da yer almışdır. Postmodern bədii ədəbiyyatda rast gəlinən intertekstuallığın bir növü də müasir həqiqi mədəniyyətə istinadlardır. Bunlar təsadüfi istinadlar deyildir. Bu istinadlar mədəniyyət çərçivəsinə xidmət edir, onlar hekayəni əhatə etdiyi mesaj və ya mövzudan, onları istifadə edən personajlardan asılı olaraq fərqlənir. İntertekstuallıq oxucunu həqiqəti axtarib aramağa məcbur edir. Metafiksiya tematik səviyyədə özünü göstərir. Metafiksəl mətnlər şüuru, özünü dərkə “açıq tematikləşdirmə və rəmləşdirməyə, alleqoriyalaşmaya” əsaslanan “açıq”, “nərisistik” mətnlərdir. Bunu roman boyu yenidən yaranan müəyyən motivlərdə görmək olar. İdeologiya və din motivləri, səyahət motivləri ədibin romanlarında bədii əksini tapmışdır;

7. “Buludlu atlas” romanı narratoloji baxımdan araşdırılıb onun narrativ təhkiyə iyerarxiyası və yerləşmə quruluşu təhlil edilmişdir. Eləcə də romanın metafizik, postmodern təsirlərinin və oxucu təcrübəsinə münasibətlərinin təhlili aparılmışdır. Roman daxilindəki hekayələrin hər biri sonrakı baş personaj tərəfindən müşahidə edilir, personajların hər biri əvvəlki personajın hekayəsini oxuyur, izləyir, bu səbəbdən mürəkkəb quruluş sistemi ilə bağlanır, belə ki, hekayələr intertekstuallıqla əlaqələndirilir. Romandakı personajlar müəllif ideologiyasını ötürür. Romanın mətnlərində təhkiyə təşkili səviyyəsində dialoq prinsipindən istifadə olunduğundan hər bir hekayə bir dünyagörüşü, dili və nitqi təmsil edir. Romanda Frobişerin “Matryoşka variasiyaları” adlı əsərin bəstəkarı olmasının vurğulanması roman daxilindəki hekayələrin iç-içə yerləşməsindən, güzgü quruluşundan xəbər verir. Hekayələr tematik olaraq bir-birinə bağlanmışdır. Bu səbəbdən bütün əsas personajlar bir ruhun reinkarnasiyalarıdır;

8. “Qara qu quşunun otlağı” romanında protaqonistin həyatındakı bir ilin şərhı verilmişdir. Bir il ərzində yeniyetmənin həyatı həssas, emosional və fəlsəfi mahiyyəti olan təhkiyə prinsipi əsasında çatdırılır, fəsillər arasındakı əlaqə müəllifin niyyəti ilə təmin edilir. Fəsillərin hər birinin başlığı Ceyson Teylorun həyatındakı əhəmiyyətli epizodla əlaqələnilir. Hər dəfə həyatının və şəxsiyyətinin yeni tərəfi aşkar edilir. Başlıqlar metaforikdir. Tədqiqat işində protaqonistin dəyişən eqolarının təhlili aparılmışdır. “Cəllad” Ceyson Teylorun kəkələməsini təcəssüm etdirir. “Doğulmamış” əkiz protaqonistin idealizə edilmiş versiyasını təmsil edir, cəsarət və cürət Ceyson Teylorun gizli şəkildə istədiyi, lakin cəsarət edə bilmədiyi işləri görməyə təhrik edir. “Tırtıl” protaqonistin aciz, utancaq, qorxaq şəxsiyyətinin təcəssümüdür. “Qayalıqlar” protaqonistin valideynləri arasındakı soyuq münasibətləri əks etdirir. “Suvenirlər” başlıqlı hissədə protaqonistin aldığı bəzi hədiyyələrin sonradan az dəyərli olduğu aşkar edilir. Yeniyetmənin kəkələməsi ona utanc verən bir oğlan uşağının böyüdükcə əvvəl sinif otağından, şəhərdən, ölkədən uzaqlaşdığı kimi əksini tapır. Müəllifin özünün də bu qüsuru olduğu, əvvəl şəhərdən, sonra isə ölkədən getməsinə işarə edildiyi vurğulanır;

9. Devid Mitçelin romanlarında fantastik motivlər müxtəlif yönümlü mistik əfsanə və rəvayət, magiya vasitəsilə əlaqələndirilir, ilk baxışda aralarında heç bir bağ mövcud olmayan hadisələri vəhdət kontekstində izah etmək imkanının yaradılması diqqətə çatdırılır. Onun romanlarında cərəyan edən hadisələrə belə bir yanaşma üsulu postmodernist dövrün oxucusunu yaradıcılıq prosesinin fəal iştirakçısına çevrildiyini, sənətkar kimi onu da magik reallığı həqiqi reallıq kimi qəbul etməyə sövq etdiyini göstərir. Ədibin yaradıcılığında istifadə olunan fantastik motivlərin vahid süjet durumlarına uyğun modelləri ortaya qoyması, postmodernist oxu prinsiplərindən istifadə edərək yaratdığı bədii aləmi öz dünyaduyumu, dünyagörüşünə uyğun təqdimatı dəyərləndirilir. Universal dəyərlərdən çıxış edən ədib anqlo-sakson dünyaduyumunun çərçivəsini aşır, öz magik realizmi ilə onun ümumbəşəri mədəniyyətin üzvi tərkib hissəsi olduğunu sübuta yetirir. Devid Mitçel əsərlərindəki fantastik motivlər insanlar arasında harmonik münasibətlər sisteminin birləşdirici elementi kimi çıxış edir. Bu isə

ənənəviliyi müasirliklə, fərdi cəmiyyətlə, insanı öz kökləri ilə, keçmişi gələcəklə, xüsusi ümumi ilə əlaqələndirməyə nail olmasını təmin edir. Ədibin uğurunun başlıca səbəbi onun dünya ədəbiyyatında baş verən prosesləri dərinlən dərk etməsi və postmodernist prinsiplər əsasında onları təhlil etmək bacarığındadır;

10. Devid Mitçelin yaradıcı kimliyini formalaşdıran psixoloji, sosial amillər onun təhkiyəsində özünü bu və ya digər şəkildə göstərmişdir. Belə ki, onun şəxsiyyət kimi formalaşdığı dövr, gənclik illərinin önəmli bir hissəsini təşkil edən Yaponiya dövrü yaradıcılığında Yaponiya mövzusu fərqli prizmadan işlənmiş, postmodern ironiyası bucağından Gündoğan ölkə ilə bağlı yaygın stereotiplər dekonstruksiya edilərək parodiyalı kinayə ilə şərh edilmişdir. Eləcə də onun yaradıcılığına müasir dünya ədəbiyyatının parlaq simalarından biri sayılan Haruki Murakaminin yaradıcılığı ciddi təsir etmişdir. Lakin yapon yazıçısının istedadı qarşısında heyranlıq duyan ədib onun təsirinə qapılmadan fərdi və təkrarsız üslubunu formalaşdırmağa nail olmuşdur;

11. Devid Mitçelin yaradıcı identikliyinə əsaslı şəkildə təsir edən amillər sırasında onun dörd yaşından mübtəla olduğu nitq qüsuru olmuşdur. Sonralar bu qüsurun islah olunmasına baxmayaraq, ədibin fərdi kimliyində, eləcə də yaradıcı identikliyinə silinməz iz qoymuş kəkələmə qüsuru onun üçün gestalt forması alaraq bir sıra əsərlərində – roman və esselərində fərqli aspektdən işıqlandırılmışdır. Bu isə Devid Mitçelin, bir növ, şəxsi terapevtik monoloqunun obrazlarının dili ilə çoxsəslilik qazanmasına səbəb olmuşdur. Başqa sözlə desək, bu nitq qüsuru ədibin qavrayış sisteminin, koqnitiv aparatının, məhz hal-hazırkı formatda şəkillənməsində yaradıcı identikliyinə ərsəyə gəlməsində müstəsna rol oynamışdır;

12. Devid Mitçelin nitq qüsuru onun audial qavrayışının təkmilləşməsinə səbəb olmuşdur ki, bu da onun akustik obrazlarının persepsiyası baxımından ustad yazıçı kimliyinə yol açmışdır. Ədib, demək olar ki, əksər əsərlərində obrazlarının danışq tərzilə bağlı informasiyanın oxucunun təxəyyülündə “vizuallaşdırılmasına”, yəni akustik obrazın, personajın daha autentik, canlı təqdimatı üçün istifadəsinə çalışmış və buna müvəffəq olmuşdur.

Tədqiqat işinin əsas məzmunu aşağıda çap olunmuş tezis və məqalələrdə öz əksini tapmışdır.

1. The Fiction of David Mitchell // Proceedings of the 14th International Academic Conference “Applied and fundamental Studies”. – St. Louis, Missouri, USA: Science and Innovation Center Publishing House, – February 28, – 2018, vol. 2, – p. 51-53.
2. Devid Mitçelin ingilis ədəbiyyatında rolu // Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş “Doktorantların və gənc tədqiqatçıların XXII Respublika Elmi Konfransı”nın materialları, – Bakı: ADPU, – 22-23 noyabr, – 2018, II c. – s.250-252.
3. “Buludlu atlas” romanının struktur, üslub xüsusiyyətləri // – Bakı: Elm və təhsil, AMEA, M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu, Filologiya məsələləri, – 2019. № 1, – s.298-302.
4. Devid Mitçelin “Xarakter inkişafı” hekayəsinin təhlili // – Bakı: Bakı Slavyan Universiteti, Elmi əsərlər. Dil və ədəbiyyat seriyası, –2019. № 2, – s. 222-225.
5. Devid Mitçelin şah əsərləri // – Bakı: Elm və təhsil, AMEA, M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu, Filologiya məsələləri, – 2019. № 5, – s.277-281.
6. İnnovativ ingilis roman yazarı Devid Mitçel üslubu // – Bakı: Bakı Slavyan Universiteti, Humanitar elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri, –2019. № 5, – s.117-120.
7. Эпизодическое изображение событий в романе “литературный призрак” Д.Митчелла // – Алтайский край: Мир науки, культуры, образования, – 2019. № 5 (78), – с.484-486.
8. Typical Features of David Mitchell’s Style // – Кам'янець-Подільський «Аксиома», Кам'янець-Подільського Національного Університету імені Івана Огієнка. Філологічні Науки: Наукові праці, – 2019. вып. 48, – p.12-16.
9. “Black Swan Green”, David Mitchell’s Novel // Культурология, искусствоведение и филология: современные взгляды и научные исследования. Сборник статей по материалам XXVI

- Международной научно-практической конференции. – Москва: «Интернаука», – Август, – 2019, № 8(24), – p.82-87.
10. Devid Mitçel, innovativ hekayə yazarı // – Bakı: Elm və təhsil, AMEA, M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu, Filologiya məsələləri, – 2019. № 12, – s.336-341.
  11. Devid Mitçelin qısa hekayələrinin ideya-mövzu xüsusiyyətləri // Böyük Azərbaycan şairi İmadəddin Nəsiminin 650 illik yubileyinə həsr olunmuş “Doktorantların və Gənc tədqiqatçıların XXIII Respublika Elmi Konfransı”nın materialları. – Bakı: – 03-04 dekabr, – 2019, II c. – s.198-200.
  12. XX əsr ingilis ədəbiyyatının nümayəndəsi Devid Mitçel yaradıcılığı // – Bakı: Elm və təhsil, AMEA, M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu, Filologiya məsələləri, – 2020. №11, – s.203-211.
  13. “Qrinin qara qu quşu” romanında fiziki qüsurlu insanın daxili aləminin inikası // Bakı Slavyan Universiteti, “Filoloji elmlər innovativ tədqiqatlar kontekstində” adlı Beynəlxalq elmi-praktik onlayn konfransın materialları. – Bakı: – 24 dekabr, – 2020, – s.348-349.
  14. Devid Mitçelin polifonik yaradıcılığı // “Humanitar elmlərin inkişaf strategiyası” Respublika Elmi Konfransının materialları, – Bakı: – 6-7 mart, – 2021, – s. 226-227.

Dissertasiyanın müdafiəsi 06 iyun 2024-cü il tarixində saat 12.00 Azərbaycan Dillər Universiteti nəzdində fəaliyyət göstərən ED 2.12 Dissertasiya şurasının iclasında keçiriləcək.

Ünvan: AZ 1014, Bakı şəhəri, Rəşid Behbudov küçəsi, 134.

Dissertasiya ilə Azərbaycan Dillər Universitetinin kitabxanasında tanış olmaq mümkündür.

Avtoreferatın elektron versiyası Azərbaycan Dillər Universitetinin rəsmi internet saytında yerləşdirilmişdir.

Avtoreferat "18 aprel" 2024-cü il tarixində zəruri ünvanlara göndərilmişdir.

Çapa imzalanıb: 18.04.2024

Kağızın formatı: 60x84 1/16

Həcm: 45405 işarə

Tiraj: 100 nüsxə